

Beslut

efter kvalitetsgranskning av grundskolors
arbete med jämställdhet vid
Kristinebergsskolan i Stockholms kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av grundskolors arbete med jämställdhet. Syftet är att granska om det bedrivs ett långsiktigt jämställdhetsarbete på grundskolor där det finns risker i detta arbete. Begreppet risker innebär att urvalet består av grundskolor som tidigare haft brister i tillsynen inom områdena trygghet och studiero, åtgärder mot kränkande behandling och/eller värdegrundsbete. Ett särskilt fokus finns på kopplingen mellan jämställdhetsarbetet och trygghet för alla elever.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?
 - a. I vilken utsträckning arbetar rektor för att utveckla och integrera jämställdhetsarbetet i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg skolmiljö?
 - b. I vilken utsträckning har rektor skapat kontinuitet i jämställdhetsarbetet, genom bestående strukturer, ett kontinuerligt uppföljningsarbete och även kopplat detta arbete till en trygg skolmiljö?
2. I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen.

Kvalitetskriterierna är Skolinspektionens uttolkning av *författningar inom skolområdet, Skolverkets allmänna råd, forskningsöversikter* samt den erfarenhet som Skolinspektionen har fått genom sin samlade *tillsyns- och granskningsverksamhet*. Avgränsningar har gjorts inom respektive bedömningsområde. Skolinspektionen gör i sin granskning därför inte anspråk på att vara allomfattande. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 2.

Granskningen genomförs i 30 utvalda verksamheter, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Kristinebergsskolan, i Stockholms kommun ingår i denna granskning. Granskningen av Kristinebergsskolan omfattar årskurserna 4–6.

Skolinspektionen besökte Kristinebergsskolan den 22–23 oktober 2019. Besöket genomfördes av Ulrika Bohlin och Maria Lundström. Intervjuer har genomförts med elever, lärare, elevhälsa, övrig skolpersonal och rektor. Observationer har genomförts på lektioner och i övrig skolmiljö.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området.

Beslut

Bedömningsområde 1: I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?

Skolinspektionen bedömer att rektorn inte leder ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete och att rektorn inte heller har skapat kontinuitet i ett sådant arbete.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område:

- Rektor behöver utveckla ett långsiktigt jämställdhetsarbete som utgår ifrån identifierade behov. I detta ingår att kartlägga jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö och utifrån en analys av det som framkommer i kartläggningen besluta om och genomföra utvecklingsåtgärder, samt följa upp och utvärdera insatta åtgärder. Arbetet behöver omfatta hela skolans organisation samt integreras och synliggöras i de ordinarie processerna kring trygghet och värdegrund.

Bedömningsområde 2: I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Skolinspektionen bedömer att lärare och personal i vissa delar arbetar för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas och ges en jämställd och trygg skolmiljö, men att detta inte alltid sker medvetet ur ett jämställdhetsperspektiv.

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden:

- Rektorn behöver se till att lärare och personal planerar och genomför insatser och aktiviteter för att, utanför undervisningen, främja interaktionen mellan elever oberoende av könstillhörighet.
- Skolpersonalen behöver regelbundet synliggöra och kritiskt granska normer kring kön i den egna verksamheten, i syfte att skapa en jämställd och trygg skolmiljö. Detta kan till exempel innebära att personalen diskuterar och reflekterar över sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund, att personalen diskuterar hur normer och förväntningar gällande kön kommer till uttryck i bemötande av elever och elevers bemötande av varandra, och att personalen diskuterar hur normer och förväntningar kring kön påverkar elevernas trygghet på skolan. I detta ingår också att rektor ger förutsättningar för sådana diskussioner.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 12 juni redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och effekterna av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till skolinspektionen.lund@skolinspektionen.se, eller per post till Skolinspektionen, Box 156, 221 00 Lund. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2018:10842) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

1. I vilken utsträckning leder rektor ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete?

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektor, utifrån kartläggning och analys av relevanta jämställdhetsområden, arbetar för att utveckla och integrera jämställdhetsarbetet i hela skolans organisation samt kopplar detta arbete till en trygg skolmiljö. Vidare granskas i vilken utsträckning rektor har skapat kontinuitet i jämställdhetsarbetet genom bestående strukturer och ett kontinuerligt uppföljningsarbete.

Skolinspektionen bedömer att rektorn inte leder ett aktivt och långsiktigt jämställdhetsarbete och att rektorn inte heller har skapat kontinuitet i ett sådant arbete.

Rektors kartläggning av jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö

Granskningen visar att rektorn regelbundet kartlägger elevers trygghet på skolan bland annat genom enkäter och kränkingsanmälningar, och att kartläggningen i viss mån görs utifrån ett könsperspektiv. Av samtliga intervjuer framgår att elevernas upplevelse av trygghet kartläggs på flera olika sätt, och att flickor och pojkars upplevelse i viss mån kartläggs uppdelat. I årskurs två och fem genomförs kommunens *brukarenkät* vilken redovisas med könsuppdelade resultat. Skolan genomför även en gång om året en egen trygghetsenkät i alla klasser, men den har hitintills inte redovisats könsuppdelat. I skolans egen enkät kartläggs bland annat otrygga platser. I klasserna används även digitala undersökningar i realtid för att få en snabb uppfattning om elevernas upplevelse av trygghet, men detta resultat har inte presenterats könsspecifikt. Även på klassråden görs avstämningar på plats avseende trygghet. Därutöver sammanställer skolan kränkingsanmälningar, enligt representanter för elevhälsan, övrig skolpersonal och rektorn, men sammanställningen görs inte utifrån kön. Det framgår även att om det i någon klass funnits särskild problematik så görs under en period "klasskoll" varje vecka för att se att de insatser som görs ger resultat. Rektorn och representanter för elevhälsan uppger att elevernas upplevelse av trygghet på nätet inte kartläggs genom enkäterna, men däremot förs samtal om elevernas internetvanor vid hälsosamtalen i årskurs fyra. Enligt rektorn finns det inga frågor om jämställdhet i skolans kartläggningsmaterial, men däremot kan skillnader mellan flickors och pojkars upplevelse av trygghet bli synligt utifrån kartläggningsmaterialet.

Granskningen visar även att rektorn – förutom elevernas kunskapsresultat – inte kartlägger några jämställdhetsaspekter i övrigt. Rektorn berättar att hen systematiskt kartlägger elevernas kunskapsresultat såsom betyg och nationella prov utifrån jämställdhetsaspekter. Utöver detta kartläggs enligt rektorn inte några andra jämställdhetsaspekter av skolans verksamhet, inte heller hur personal bemöter flickor respektive pojkar.

Spridning och analys av resultat från kartläggningarna

Granskningen visar att rektorn har välfungerande arbetsformer för att sprida resultat från kartläggningarna av elevernas upplevelse av trygghet, vilket även innefattar de könsuppdelade resultaten. Granskningen visar också att rektor gör personal och elever delaktiga i analys av trygghetsresultaten. Av samtliga intervjuer framgår att analys av kartläggningarnas resultat görs i olika forum och på olika nivåer inom skolans organisation av både elever, vårdnadshavare, personal och skolläda. Enligt personal- och rektorsintervju sprids resultaten från enkäterna till arbetslagen och trygghetsgruppen. Resultatet diskuteras även på arbetsplatsträffar (APT) i vilka all personal deltar. Varje arbetslag analyserar sina resultat. Skolans trygghetsgrupp – som består av rektorn, skolkuratoren, och minst en representant för varje arbetslag – analyserar också resultaten från enkäterna, arbetslagens analyser samt anmälda kränkningar. Elevrådet och föräldrarådet får också information om enkätresultaten, och vid behov kallas elever till trygghetsgruppen för att få ge sin bild av bakomliggande orsaker till resultaten. Avslutningsvis ansvarar skolläda för att övergripande analyser görs och sammanställs samt skrivs in i *verksamhetsplanen* och skolans *plan mot diskriminering och kränkande behandling*.

Vidare visar granskningen att rektorns styrning av jämställdhetsperspektivet i analyserna är otydlig. Det framgår av personal- och rektorsintervjuer att det skiljer sig mellan beskrivningarna i vilken utsträckning rektorn ser till att jämställdhetsperspektivet finns med i analyserna av trygghetskartläggningarna. Enligt flera intervjugrupper har de vid kartläggningsarbetet inte kunnat se några skillnader mellan pojkars och flickors resultat. De har därför inte funnit någon anledning att djupare beakta några jämställdhetsaspekter. Rektor har heller inte uttalat att jämställdhetsperspektivet ska finnas med.

Rektors arbete för att utveckla jämställdhetsarbetet och integrera det i organisationen

Granskningen visar att rektorn inte har formulerat mål för jämställdhetsarbetet utifrån trygghetskartläggningarna, så följaktligen sker inte något utvecklingsarbete för att utveckla skolans jämställdhetsarbete baserat på uppsatta jämställdhetsmål. Även om könsuppdelade resultat i viss mån redovisas inför analys, vilket beskrivs i avsnittet *Rektors kartläggning av jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö*, så finns ingen könsuppdelad statistik presenterad i *verksamhetsplanen* och i *plan mot diskriminering och kränkande behandling*. I dessa dokument finns inte heller några mål kring jämställdhet. Av samtliga personalintervjuer samt av rektorsintervjun framgår att det inte finns några specifika mål avseende jämställdhet. Enligt rektorn finns det aktiviteter i vilka jämställdhetsaspekter ingår, men inga behovsstyrda aktiviteter utifrån kartlagda mål. Av personal- och rektorsintervjuerna framgår även att det inte heller finns några jämställdhetsmål i övrigt. Enligt rektorn och personalintervjuer har jämställdhetsmål inte prioriterats på grund av att det inte framkommit något behov utifrån genomförda kartläggningar och analyser, vilket enligt rektorn inte betyder att ett kontinuerligt arbete med jämställdhet inte pågår. Enligt utsagor i lärarintervju finns inget behov av att fokusera på jämställdhet, då jämställdhet är en självklarhet för alla på skolan. Det finns samtidigt utsagor från personal som säger att ett utvecklingsbehov finns, då det finns mönster avseende kön som skolan behöver arbeta med, samt behov av tydlighet från rektorn kring vad som gäller avseende jämställdhet genom exempelvis konkreta mål. Även representanter från elevhälsan säger att det behövs tydliga mål.

Granskningen visar vidare att rektorn inte har utvecklat något jämställdhetsarbete utifrån trygghetskartläggningarna. Enligt elevhälsans representanter arbetas det mycket på

skolan med jämställdhet, men alla som arbetar har en egen idé om hur man arbetar med jämställdhet. Därför behöver arbetet synliggöras och det behövs en systematik. Enligt representant från elevhälsan så kan skolan i nuläget – utan jämställdhetsmål – inte mäta sig på en skala och utvärdera om det jämställdhetsarbete som sker görs bra. Rektorn uppger i intervju att det finns ett behov av att synliggöra jämställdhetsperspektivet inte minst för att sprida goda exempel, och för att ta reda på om något gällande jämställdhetsperspektivet har missats eftersom skolan inte explicit har tittat på det. Enligt rektorn finns det även ett behov av att bygga en gemensam grund avseende jämställdhetsuppdraget i personalen. På fråga från Skolinspektionen om vilka insatser som planeras och genomförs just nu på jämställdhetsområdet svarar rektorn att de insatser som sker inte direkt är kopplade till jämställdhet utan till trygghet i stort, exempelvis åtgärder för att få en lugnare miljö i matsalen såsom tysta minuter, extra koll i korridoren utanför matsalen, och en extra liten matsal för de som har särskilda behov, samt att vuxna ska finnas med vid omklädningsrummen i samband med idrott. Enligt rektorn åtgärdas problem både på arbetslagsnivå, ledningsgruppsnivå eller i trygghetsgruppen beroende av vilka problem som kommit upp, och de insatser som arbetslagen gör stötts av ledningen. Exempelvis kan sådana insatser handla om lugn i kapprummen eller att skapa trygghet på toaletterna. Det framkommer även i personalintervjuer att rektorn inte leder några insatser kring jämställdhet.

Vad gäller resurser till arbete med jämställdhet uppger rektorn i intervju att det ingår i trygghetsarbetets resurstilldelning.

Granskningen visar att kompetensutveckling riktat mot jämställdhetsfrågor inte genomförs. I personalgruppen uttrycks olika åsikter om behovet av kompetensutveckling. De flesta i personalen uppger att kompetensutveckling inte behövs då kompetensen är hög i kollegiet, men det finns även personal som säger att de ser ett behov av kompetensutveckling. Rektorn uppger att det varierar stort vilken kompetens i jämställdhetsfrågor som personalen har, beroende på tidigare erfarenheter såsom olika kurser och tidigare jobb. Ledningens utgångspunkt är att det finns en bas hos var och en samt att personalen är insatta i läroplanens jämställdhetsuppdrag.

Granskningen visar att rektorn inte leder ett arbete med jämställdhet och att ett sådant arbete därmed inte heller integreras och synliggörs i trygghets- eller värdegrundsarbetet. I alla intervjuer uppges att ett kontinuerligt värdegrundsarbete pågår. Enligt rektorn har värdegrundsfrågorna lyfts upp bland annat genom att ett årshjul – *värdegrundshjul* – har upprättats. I *värdegrundshjulet* finns årliga aktiviteter för de olika årskurserna som, enligt rektorn, är en miniminivå för vad de olika årskurserna ska arbeta med. I alla intervjuer berättas om ett pågående arbete kring nätetik, vilket ingår i årshjulet. Likt värdegrundsarbetet i övrigt uppger personal och rektor i intervju att jämställdhet finns med implicit i arbetet med nätetik, men att rektorn inte har initierat ett specifikt jämställdhetsuppdrag.

Rektorns skapande av kontinuitet i strukturer och uppföljning i arbetet med jämställdhet

Granskningen visar att rektorn i nuläget inte har skapat ett samlat arbete med jämställdhet, och följaktligen inte heller har skapat bestående strukturer för eller former för uppföljning av alla delar av ett sådant arbete. Av intervjuer med rektorn och personal framgår att skolan har väl implementerade strukturer för arbetet med trygghet. Det framgår dock även att de kartläggningar som rektorn gjort av jämställdhetsaspekter inte har lett till att rektorn har formulerat konkreta mål och utvecklat ett arbete med jämställdhet kopplat till trygghet.

Sammanfattningsvis rekommenderar Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Rektor behöver utveckla ett långsiktigt jämställdhetsarbete som utgår ifrån identifierade behov. I detta ingår att kartlägga jämställdhetsområden med koppling till en trygg skolmiljö och utifrån en analys av det som framkommer i kartläggningen besluta om och genomföra utvecklingsåtgärder, samt följa upp och utvärdera insatta åtgärder. Arbetet behöver omfatta hela skolans organisation samt integreras och synliggöras i de ordinarie processerna kring trygghet och värdegrund.

2. I vilken utsträckning arbetar lärare och skolans personal i övrigt medvetet för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas samt ges en jämställd och trygg skolmiljö?

Inom detta område granskas i vilken utsträckning skolpersonalen arbetar med att kritiskt granska normer kring kön i verksamheten, i vilken utsträckning skolpersonalen arbetar för att elever ska ges en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen samt i vilken utsträckning lärare förmedlar jämställdhet som värde genom sitt förhållningssätt i undervisningen.

Skolinspektionen bedömer att lärare och personal i vissa delar arbetar för att alla elever, oberoende av könstillhörighet, ska mötas och ges en jämställd och trygg skolmiljö, men att detta inte alltid sker medvetet ur ett jämställdhetsperspektiv. Granskningen visar att lärare i stora delar förmedlar jämställdhet som värde genom sitt förhållningssätt i undervisningen. Vidare visar granskningen att skolpersonalen i låg utsträckning arbetar för att elever ska ges en jämställd skolmiljö utanför undervisningen, samt att det saknas regelbundna diskussioner om och kritisk granskning av könsnormer i relation till verksamheten.

Lärares arbete med att förmedla jämställdhet genom sitt förhållningssätt i undervisningen

Granskningen visar att lärare i stora delar ger uttryck för lika höga förväntningar på eleverna oberoende av könstillhörighet. Enligt lärarna så har de samma förväntningar på flickor och pojkar. I lärarintervju sägs också att det kan bli så att elever som stör får mer uppmärksamhet, vilket ofta gäller pojkar. Rektorn uppger att lärarna generellt har höga förväntningar på eleverna i undervisningen oavsett kön och är måna om att alla ska få det stöd de behöver. Utifrån specialundervisningen ser skolan, enligt rektorn, att både flickor och pojkar uppmärksammas då stöd har med kunskapsresultat och inte kön att göra. Elever uppger i intervju att det inte är någon skillnad på hur lärare hjälper eller berömmar flickor och pojkar.

Vidare visar granskningen att lärare i stora delar arbetar för att flickor och pojkar ska ges samma utrymme och inflytande i undervisningen. I intervju uppger elever att lärarna framförallt fördelar ordet genom handuppräckning. Till övervägande del tycker elever att

lärarna blandar så att både flickor och pojkar får prata lika mycket, men det finns också elever som säger att det finns skillnader, exempelvis att det i någon klass finns flickor som inte vågar räcka upp handen och att pojkarna då får frågan. Eleverna säger också att lärarna lyssnar på både flickors och pojkars åsikter. Lärarna uppger att de fördelar ordet proportionerligt mellan flickor och pojkar i och med att de ser till att alla kommer till tals, och att de tänker på flickors och pojkars utrymme och inflytande oavsett kön. Enligt rektorn ges lika stort utrymme till pojkar och flickor, men utifrån behov. Detta då det finns en medvetenhet bland lärarna om vem av eleverna som ska få ordet, samt hur och varför.

Granskningen visar också att lärare i stora delar arbetar för att främja interaktionen mellan flickor och pojkar i undervisningen. Av intervjuer med elever och lärare framkommer att lärarna bestämmer var eleverna ska sitta och vilka som ska samarbeta när de arbetar i grupp. Eleverna uppger även att de placeras blandat flickor och pojkar. Det är bara i något enstaka ämne som de får välja placering själva, och då blir det enligt eleverna ofta att pojkar sitter med pojkar och flickor med flickor. På fråga om hur lärarna arbetar för att uppmuntra möten och samarbete mellan flickor och pojkar i undervisningen svarar de intervjuade lärarna att de bestämmer var eleverna ska sitta samt grupper i grupparbeten. Vilken utgångspunkten för gruppindelningen är svarar lärare olika på. Att skapa fungerande grupper snarare än att flickor och pojkar ska kunna arbeta tillsammans, samt att kön är en av många aspekter är exempel på utgångspunkter för gruppindelning som lärarna ger. Representanter för elevhälsan berättar att lärarna placerar eleverna aktivt, och att det görs för att öka tryggheten och för att eleverna ska kunna samarbeta med alla. När Skolinspektionen frågar rektorn om hen har gett lärarna instruktioner om att tänka på att flickor och pojkar ska integreras i undervisningen svarar rektorn att det är en självklarhet på skolan och finns med hela tiden i det grunduppdrag som lärare har.

Vidare visar granskningen att eleverna i flera ämnen ges möjlighet att diskutera jämställdhet, men att det sker i olika utsträckning. Granskningen visar även att lärarna ger utrymme för kontroversiella åsikter om jämställdhet och tar ställning för värdegrunden när jämställdhet som värde utmanas. Både elever och lärare berättar om exempel när jämställdhet varit en del av ämnesundervisningen. Exempelvis nämns ett arbete i en årskurs kring etik och moral där jämställdhet ingår, samt även ett arbete kring kvinnliga och manliga vetenskapsmän. Samtidigt säger elever i intervju att lärarna inte pratar om jämställdhet så mycket. Även rektorn ger exempel på undervisning om jämställdhet och säger att hen förutsätter att det sker, men säger samtidigt att det troligen inte sker så ofta och inte genomgående bland alla lärare. Rektorn uppger att hen inte kan veta exakt för det finns ingen struktur för att kontrollera det. Emellertid är det nog så, enligt rektorn, att jämställdhetsperspektivet är tydligare i undervisningens metoder och arbetsformer än kopplat till ämnesinnehåll. Vidare uppger lärarna att när kontroversiella åsikter om jämställdhet kommer upp i undervisningen så tar de tag i det direkt genom att diskutera det med eleverna. De berättar om ett exempel nyligen när en elev – pojke – undrade vad en kvinnlig expert visste om fotboll. Samtidigt poängterar lärarna att sådana diskussioner inte sker så ofta på grund av att kontroversiella åsikter är ovanliga på skolan.

Det framgår även av intervjuer med elever och lärare att lärare ingriper vid kränkningar i undervisningen, men att det varierar i viss mån mellan lärare. Flickor och pojkar uppger i intervju att när elever är taskiga så säger lärarna till eleverna att sluta. Eleverna uppger även att lärarna säger till flickor och pojkar på samma sätt. Om någon elev inte slutar

trots tillsägelse säger lärarna att de ska ringa hem, men det gör inte alltid lärarna, enligt eleverna. Det framkommer även i intervju med elever att det inte är så ofta som elever behöver sägas till på lektioner, men att det varierar mellan lärare om det är stökigt på lektionen. I intervju med flickor sägs att det framförallt är pojkar som behöver sägas till men ibland även flickor. Pojkarna säger i intervju att när lärare behöver säga till elever så är det både flickor och pojkar som stör men på olika sätt, men pojkar stör mer synligt än flickorna som viskar och skickar lappar. Enligt pojkarna märker inte alltid lärarna flickorna som stör, så därför säger lärarna till pojkarna mest. Rektorn beskriver även att skillnaden mellan när flickor och pojkar är taskiga kan vara att pojkarna är mer synliga. Lärarna säger att de agerar och gör det på samma sätt när flickor och pojkar är taskiga mot varandra i undervisningssituationer. De poängterar även att det finns skillnader inom gruppen pojkar respektive flickor och säger och att inte tänker kön utan individ. Rektorn uppger även att lärarna agerar, är aktiva och tar tag i saker när elever är taskiga mot varandra i undervisningen, och att det i stort inte är skillnad på hur lärare agerar gentemot flickor respektive pojkar, men att det i viss mån finns skillnader mellan lärare. Enligt rektorn kan det vara skillnad på agerandet exempelvis beroende på hur utåtagerande eleven är.

Personalens arbete för en jämställd och trygg skolmiljö utanför undervisningen

Det framgår av intervjuer med elever, skolpersonal och rektorn att skolpersonalen huvudsakligen arbetar aktivt för ett likvärdigt bemötande av alla elever oberoende av könstillhörighet. Enligt eleverna, både flickor och pojkar, bemöter personalen flickor och pojkar på ett likvärdigt sätt utanför undervisningen, vilket även personal och rektorn bekräftar. I intervju med personal uppges att bemötandet inte är utifrån kön utan utifrån individ. Personalen och rektorn tror också att flickor och pojkar i stort får lika mycket uppmärksamhet, men att det ibland kan vara så att pojkar tar mer utrymme. Enligt rektorn har bemötande diskuterats, men inte utifrån könsaspekter.

Vidare framgår av flera intervjuer att skolpersonalen i ganska låg utsträckning arbetar för att skolmiljön ska vara tillgänglig för alla elever oberoende av kön. Lärare uppger i intervju att skolan är neutral i sin utformning, och att det inte finns några utrymmen specifikt för flickor respektive pojkar. Enligt rektorn är det viktigt att material och lekredskap ska vara tilltalande för alla. Som exempel nämner rektorn att elevrådet har varit med och planerat den nya klätterställningen, och att både flickor och pojkar är med i elevrådet. Representanter för elevhälsan uppger i intervju att de har pratat om att deras väntrum inte ska vara begränsande utifrån könsperspektiv utan ska vara tillgängliga och passa alla elever. Däremot framgår av både elev-, personal- och rektorsintervju att det finns platser på skolgården som företrädesvis är könsuppdelade, exempelvis är det huvudsakligen pojkar på fotbolls- och innebandyplan. I intervju berättar personal och rektorn om att det föregående år har funnits insatser för att få innebandyplanen tillgänglig och trygg för flickor, som inte vågade vara med utan mest stod bredvid och tittade när pojkarna spelade. Enligt personal och rektorsintervju är inte detta arbete pågående på grund av att ansvarig personal slutat och fått andra uppgifter. Likaså berättar elever, personal och rektorn om att en fotbollsförening under en tioveckorsperiod håller i aktiviteter med eleverna. Rektorn uppger att fotbollsprojektet är en riktad insats för att locka fler flickor och pojkar att spela fotboll. Det framgår av intervjuer med rektorn och personal att initiativet till fotbollsprojektet kommer från föreningen och skolpersonal som har haft kontakt med varandra, men att rektorn stöttar insatsen. Under de observationer Skolinspektionen gör vid besöket, ses huvudsakligen pojkar på bandy- och fotbollsplanen.

Det framgår vidare att skolpersonalen i ganska låg utsträckning genomför insatser och aktiviteter för att främja interaktion mellan alla elever oberoende av könstillhörighet. Som beskrivs i föregående avsnitt så finns en uppdelning mellan flickor och pojkar utanför lektionstid. Under de raster som Skolinspektionen observerar rör sig elever huvudsakligen i könssuppdelade grupper och aktiviteter sker huvudsakligen könssuppdelat, något som i stort samstämmer med utsagor i intervju med elever, personal och rektorn. Några i personalen tillägger dock att flickor och pojkar i högre utsträckning nu än tidigare är i blandade grupper på rasterna, detta eftersom personalen på förekommen anledning i vissa klasser har arbetat med att alla ska kunna vara med alla. Rektorn och lärarna säger att skolan har rastvärdar som har i uppdrag att röra sig runt på skolgården, och ha uppsikt över eleverna, samt att fritidshemspersonal har i uppdrag att ordna aktiviteter för eleverna på rasterna. Uppdraget med rastaktiviteter är inte något som övrig skolpersonal känner till avseende denna termin och rektorn säger att arbetet med rastaktiviteter har avstannat, men ska komma igång igen. Eleverna uppger i intervju att det inte händer så ofta att personal är med i rastaktiviteter, och enligt lärarutsaga skulle rastaktiviteter behöva arrangeras. Enligt rektorn är lärarna olika bra på att interagera med eleverna, och det är svårt att få till både tillsyn och aktiviteter.

Vidare visar granskningen att personalen till viss del reagerar och ingriper vid språkbruk eller beteenden som strider mot värdegrunden, men att det inte alltid finns vuxna ute på rast i den utsträckning som behövs i förhållande till skolområdets storlek. När Skolinspektionen frågar elever om lärare behandlar flickor och pojkar lika när elever blir ledsna utanför undervisningen svarar elever att det inte är så många som blir illa behandlade eller ledsna utanför lektionerna, men att när det sker så behandlas de lika. Elever säger även att lärare reagerar lika om det är en flicka eller pojke som blir arg. Enligt eleverna så reagerar lärarna när någon elev är taskig. Däremot säger eleverna att det inte alltid finns vuxna i närheten när någonting händer, samt att det inte alltid finns vuxna ute. Av intervjuer med personal och rektor framgår att vuxna reagerar direkt och att det finns rutiner för arbetsgången när konflikter mellan elever uppstår, men att det svårt att täcka in uppsikten över hela skolgården eftersom den är resurskrävande i sin storlek och utformning. Det framgår även i alla intervjuer att det uppstår konflikter i samband med tävlingslekar, och att det bland annat finns en problematik med att pojkar retar flickor för att de exempelvis inte är lika bra som pojkarna. Enligt personalutsaga har diskussioner förts i personalen kring hur det kan komma sig att det nästan i varje årskull uppkommer problematik kring en "macho-kultur" och grabbighet. Enligt personal, representanter för elevhälsan och rektorn så har skolan arbetat med problematik kring klasser där det uppstått konflikter genom att ge dem strategier för hur man är en bra kompis. Samtidigt finns det även personal som uppger att problematik kring "macho-kultur" inte har diskuterats gemensamt i personalen. I alla intervjuer framkommer även att skolan har uppmärksammat nätkränkningar mellan elever och att det pågår en insats med föreläsning och arbete i klasserna om trygghet på nätet.

Synliggörande och granskning av normer kring kön

Granskningen visar att det på skolan saknas regelbundna diskussioner om och kritisk granskning av hur könsnormer kommer till uttryck i bemötande av elever och den egna yrkespraktiken. Av alla personalintervjuer samt i rektorsintervju framkommer att personalen inte diskuterar och reflekterar regelbundet kring sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund, inte heller kring hur könsnormer kommer till uttryck i bemötandet av elever. När samtal sker så sker det på förekommen anledning i samband

med att det uppkommer situationer kring elever. Rektorn uppger att det finns mycket kunskap om jämställdhet på skolan, men samtidigt framkommer i personalintervjuer att det finns pojkar som tar mycket plats och använder ett grovt och nedvärderande språk mot flickor, samt en jargong som inte är jämställd. Enligt rektorn hade gemensamma diskussioner varit bra för likvärdigheten, för att synliggöra vilka tankar som finns och för att skapa samsyn.

Sammanfattningsvis rekommenderar Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- Rektorn behöver se till att lärare och personal planerar och genomför insatser och aktiviteter för att, utanför undervisningen, främja interaktionen mellan elever oberoende av könstillhörighet.
- Skolpersonalen behöver regelbundet synliggöra och kritiskt granska normer kring kön i den egna verksamheten, i syfte att skapa en jämställd och trygg skolmiljö. Detta kan till exempel innebära att personalen diskuterar och reflekterar över sina egna föreställningar om kön i relation till skolans värdegrund, att personalen diskuterar hur normer och förväntningar gällande kön kommer till uttryck i bemötande av elever och elevers bemötande av varandra, och att personalen diskuterar hur normer och förväntningar kring kön påverkar elevernas trygghet på skolan. I detta ingår också att rektor ger förutsättningar för sådana diskussioner.

På Skolinspektionens vägnar

Cecilia Kjellman
Enhetschef

Ulrika Bohlin
Föredragande

I ärendets handläggning har även Anna Johansson och Maria Lundström deltagit.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/tematisk-kvalitetsgranskning-av-grundskolors-arbete-med-jamstalldhet/>

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter om verksamheten

Kristinebergsskolan är en kommunal skola belägen i stadsdelsområdet Kungsholmen i Stockholms kommun och erbjuder undervisning i förskoleklass samt årskurs 1–6. Skolan leds av en rektor och två biträdande rektorer. Vid granskningstillfället har skolan cirka 500 elever i årskurserna 1–6. Skolinspektionens granskning riktas mot årskurserna 4–6.

Bilaga 2: Rättslig reglering med mera

1 kap. 4 § skollagen

Utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.

I förarbetena till skollagen förtydligas att skolan ska ge varje flicka och pojke lika möjlighet att utveckla sin fulla potential som människa (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221). Vidare framhålls att det, för att förmedla och förankra de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar, måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 221 och s. 634).

1 kap. 5 § skollagen

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och motverka all form av kränkande behandling.¹

2 kap. 8 § skollagen

Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar.

2 kap. 25 § skollagen

För eleverna i bland annat förskoleklassen och grundskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

I förarbetena till skollagen förtydligas att de mer generellt inriktade uppgifterna där elevhälsans medverkan är viktig, rör elevernas arbetsmiljö, skolans värdegrund som exempelvis arbetet mot kränkande behandling samt undervisningen om jämställdhet och sex och samlevnad. Elevhälsan har också ett särskilt ansvar för att bevaka att skolan bidrar till att skapa goda och trygga uppväxtvillkor (Prop. (2009/10:165), Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 276).

4 kap. 3 § skollagen

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

¹ Se även 6 kap. 6-10 §§ skollagen.

4 kap. 4 § skollagen

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på skolenhetsnivå. Rektorn ansvarar för att kvalitetsarbetet vid enheten genomförs.

4 kap. 5 § skollagen

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

5 kap. 3 § skollagen

Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

I förarbetena till skollagen framhålls att det förebyggande arbetet är centralt vid skapandet av en trygg skolmiljö för alla elever samt att det kräver ett aktivt värdegrundsarbete där de grundläggande demokratiska värderingarna och de mänskliga rättigheterna kommer till uttryck i praktisk handling (Prop. 2009/10:165, Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s. 320).

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37),² 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, En likvärdig utbildning

Skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som skolan ska gestalta och förmedla.

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevers lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att motverka könsmönster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans, samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen, med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37) , 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Skolans uppdrag

Skolan ska verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för alla människor, oberoende av könstillhörighet. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmönster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor.

² Skolans jämställdhetsuppdrag har förtydligats genom revideringar i läroplanen som trädde i kraft den 1 juli 2018 (SKOLFS 2018:8).

Läroplanen för grundskolan (SKOLFS 2010:37), 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.8 Rektorns ansvar

Skolans mål är att varje elev

- kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter,
- respekterar andra människors egenvärde,
- tar avstånd från att människor utsätts för diskriminering, förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att hjälpa andra människor,

Alla som arbetar i skolan ska bland annat

- i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor,
- i sin verksamhet bidra till att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet,
- aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper,

Läraren ska bland annat

- klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet,
- synliggöra och med eleverna diskutera hur olika uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter, samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor,
- planera och genomföra undervisningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem,
- uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling,
- tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen,
- samarbeta med hemmen i elevernas fostran och därvid klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete,

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven.

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar bland annat för att

- utbildningen och undervisningen organiseras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet,
- i undervisningen i olika ämnen integrera ämnesövergripande kunskapsområden, exempelvis, jämställdhet och sex och samlevnad,
- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen,
- skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen

Skolverkets allmänna råd om Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet (s. 11-12, 27), (SKOLFS 2012:98.)

I kommentar till Skolverkets allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet framhålls att syftet med kvalitetsarbetet är att de nationella målen för utbildningen ska uppfyllas. Det finns dock inget som hindrar att man inom kvalitetsarbetet även formulerar och följer upp egna mål (de får dock inte strida mot de nationella målen). Ytterst handlar det om att alla barn och elever ska erbjudas en likvärdig utbildning av hög kvalitet oberoende av bland annat kön. Vidare framhålls att kontinuerlig uppföljning innebär att fortlöpande samla in saklig information - vilken kan vara både kvantitativ och kvalitativ - om verksamhetens förutsättningar, genomförande och resultat.